

cognitive independence of students and shaping their skills of independent work.

In that article was first revealed pedagogical conditions applying heuristic teaching methods for the successful formation of skills of independent work of students in modern higher school.

Key words: independent work skills, cognitive independence, life skills, problem teaching, heuristic teaching methods, pedagogical conditions applying heuristic teaching methods in universities.

Стаття надійшла до редакції 22.05.2017 р.

Прийнято до друку 27.06.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 378.015.31:7:005.6(045)

В. С. Ульянова

ЯКІСТЬ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ

У законі України «Про освіту», Указі Президента про «Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу», документах Уряду та Міністерства освіти і науки України підкреслюється, що вітчизняні навчальні заклади мають забезпечити своїм випускникам такий рівень підготовки, який водночас дозволяв би їм здобувати освіту в будь-якій країні Євросоюзу, забезпечував конкурентоспроможність на Європейському ринку праці зберігаючи при цьому особливості національного виховання.

В Україні національне виховання втілює і віддзеркалює процес національно-етнічного відродження української нації й інших поневолених і зросійщених колись етносів, що живуть в Україні – поляків, євреїв, татар та інших. Національне виховання передбачає визнання національних вартостей як визначальних. До них належать: українська ідея, що втілює прагнення до державності та соборності, патріотизм і готовність до самопожертви у випадку потреби захисту Батьківщини, почуття національної самопошани і гідності, історична пам'ять, пошана до державних та національних символів, любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій, пошана до Конституції України і до демократично обраних владних чинників, орієнтація власних зусиль на розбудову Української держави та прагнення побудувати справедливий державний устрій, протидія антиукраїнській ідеології, прагнення до розвитку духовного життя українців.

У Концепції національно-патріотичного виховання зазначено, що молоде покоління слід спрямовувати на задоволення потреб

етнокультурного відродження та розвитку як українського народу, так і представників інших етносів, що проживають в Україні, надання їм широких можливостей для пізнання своєї історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування почуття національної гідності [1].

Зазначене вище впевнює, що художньо-естетичне виховання розпочинається з національного виховання. Його концептуальні основи закладені у державних документах щодо розвитку освіти України і полягають у: забезпеченні розуміння молодим поколінням своєї національної приналежності; збереженні та розвитку національної культури, залученні молоді до її джерел; поліпшенні патріотичного виховання молодого покоління; боротьбі з поширенням негативних явищ у молодіжному середовищі; прищепленні молоді ціннісних орієнтацій, притаманних високорозвиненому суспільству.

Процес художньо-естетичного виховання має базуватися на державних національно-виховних та культурно-освітніх заходах, витоки яких ґрунтуються на історичному минулому нашої країни.

Реалізація заходів пов'язаних із художньо-естетичним вихованням направлена на: відновлення духовно-моральних цінностей особистості, виховання громадянина-патріота, відродження української національної культури, підвищення якості освітнього процесу загалом та якості музичної освіти зокрема.

Майбутні вчителі художньої культури і майбутні вчителі музичного мистецтва, етики та естетики мають розуміти, що загальна та спеціальна музична освіта школярів є невід'ємною частиною художньо-естетичного виховання підростаючого покоління, цьому зокрема сприятимуть предмети шкільної програми «Музичне мистецтво» чи «Мистецтво», «Художня культура» тощо, завдяки яким розвиваються особистісні якості, творчі здібності учнів.

О. Щолокова виділяє завдання сучасної художньо-естетичної освіти (навчання та виховання), які потребують вирішення, а саме: переосмислення світоглядно-методологічних основ гуманістичного пізнання; забезпечення гуманістичної спадкоємності в мистецькій освіті, підвищуючи її результативність на всіх етапах; упровадження різних навчальних програм, спрямованих на вивчення здобутків національної культури [2].

Така освіта, на наш погляд, надає можливість учням отримувати безперервну мистецьку освіту на різних ступенях навчання, що передбачено змістом освітніх галузей «Мистецтво» та «Естетична культура» Державних стандартів початкової і загальної середньої освіти, Концепцією і Комплексною програмою художньо-естетичного виховання в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, профільністю навчання.

Теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить, що поняття «якість музичної освіти у вищому педагогічному навчальному закладі», «структура якості музичної освіти у вищому педагогічному навчальному

закладі» та поняття «художньо-естетичне виховання» певним чином розглянуті в психолого-педагогічній та спеціальній літературі, але феномен художньо-естетичного виховання майбутніх учителів художньої культури і майбутніх учителів музичного мистецтва, етики та естетики ще недостатньо досліджений у педагогічній теорії, і відповідно лише частково відображений у практичній діяльності вищих педагогічних навчальних закладів.

Настановою для нашого дослідження є визначення поняття «виховання» надане академіком І. Бехом.

І. Бех, визначає виховання як перетворювальну діяльність педагогів-вихователів, спрямовану на зміну свідомості, світогляду, психології, ціннісних орієнтацій, знань і способів діяльності особистості, що сприяють її якісному зростанню та вдосконаленню [3].

Виховання – багатофакторний процес, який залежить від об'єктивних і суб'єктивних чинників. До об'єктивних слід віднести соціально-історичні особливості, культурні традиції країни, прийняту в ній систему освіти; до суб'єктивних – особистісні якості педагогів, рівень їхньої педагогічної майстерності, психологічні особливості та ціннісні орієнтації учасників виховного процесу [4, с. 11].

Отже, перед тим, як визначити сутність художньо-естетичного виховання у ВПНЗ складовою якого є якість музичної освіти, розглянемо безпосередньо поняття «якість», «забезпечення якості вищої освіти», «якість музичної освіти у ВПНЗ», «виховання», «художньо-естетичне виховання».

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» подає таке визначення поняття якості: «якість – це об'єктивна, істотна, невід'ємна від буття внутрішня визначеність, цілісність предметів і явищ, завдяки якій вони є саме цими, а не іншими об'єктами» [4].

У свою чергу, Я. Яхнін визначає якість як міру досягнення поставлених цілей. Науковець зазначає, що якість предмета завжди пов'язана з його кількісною визначеністю, поза якою предмет існувати не може і вважає найбільш продуктивним у сучасних умовах визначення якості педагогічної освіти його на основі виявлення рівня досягнення цілей [5].

Міжнародною організацією зі стандартизації ISO прийняте таке визначення якості: «Якість – сукупність характеристик об'єкта, що відносяться до його здатності задовольняти встановлені та передбачувані потреби. Якість будемо трактувати як міру цілісності предметів і явищ, яка відповідає певним стандартам.

Розглянемо поняття «якість вищої освіти». Закон України «Про вищу освіту» 2014 року дає таке визначення якості вищої освіти: якість вищої освіти – це рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти [6].

Г. Єльнікова зазначає, що якість вищої освіти не є абсолютним поняттям, тому неможливо дати вичерпне і всеохоплююче пояснення якості в системі професійної освіти та навчання. На думку автора – це соціальна конструкція, трактування якої залежить від цінностей, цілей, ресурсів зацікавлених сторін, а також від загального контексту [7]. Так, Європейський центр розвитку професійної освіти і навчання (CEDEFOP) подає таке визначення якості: «ступінь, до якої наявні характеристики задовольняють вимоги» [8].

Для забезпечення якості вищої освіти необхідне створення комплексної системи нормативної документації регулювання освітньої діяльності вищих навчальних закладів загалом і ВПНЗ зокрема, яка охопить традиційні підходи, що склалися в національних ВНЗ, використає прогресивний досвід зарубіжних освітніх систем і спиратиметься на стандарти забезпечення якості вищої освіти, розроблені Європейською Асоціацією з гарантування якості у вищій освіті.

Розбудова системи забезпечення якості вищої освіти на інституційному рівні може спиратися на європейські стандарти внутрішнього забезпечення якості у вищих навчальних закладах для досягнення високої результативності функціонування ВНЗ, його визнання з боку громадськості та підвищення статусу ВНЗ на міжнародному рівні.

Однією з основних умов забезпечення якості вищої освіти є потреба в дослідженні й усуненні розбіжностей між початковою ситуацією та кінцевим результатом. Виникає необхідність аналізу вихідної ситуації для подальшого визначення характеру розбіжності. Отримана інформація сприяє зменшенню розбіжностей.

Отже, спираючись на зазначене вище, можна сказати, що забезпечення якості вищої освіти – це процес усунення розбіжностей між наявною ситуацією та кінцевим результатом. Зусилля, спрямовані на те, щоб система та її учасники, враховуючи особливості національного виховання, могли надавати послуги, що відповідають державним та європейським стандартам.

Проаналізуємо особливості якості музичної освіти.

Відповідно до теми нашого дослідження ми будемо розглядати музичну освіту у ВПНЗ як музично-педагогічну, в процесі якої здійснюється професійна підготовка музичного вихователя для дошкільної освіти та вчителів музичного мистецтва для загальної середньої освіти.

Особлива ланка освітянської сфери – ВПНЗ, що готують майбутніх учителів художньої культури та вчителів музичного мистецтва, етики та естетики для загальноосвітньої школи. Саме ця освітня галузь потребує формування кваліфікованого спеціаліста, здатного внести в традиційну систему виховання та навчання конструктивні музично-педагогічні інновації.

Музична освіта в сучасній Україні – це складний і широкий спектр багатогранних, але не до кінця вивчених проблем. Поєднання виконавської та педагогічної підготовки студента зумовлено, перш за все,

своєрідністю музики як мистецтва і як процесу передачі та засвоєння змісту музичної освіти.

Як зазначає В. Рожок, на сьогодні система музичної освіти проходить складний період. Аналіз професійних та особистісних якостей студентів виявив відсутність цілісного уявлення про професійну діяльність. Студенти не вміють використовувати знання з однієї предметної галузі в іншій. Вони воліють отримувати інформацію в готовому вигляді, зачувати матеріал. Творчі завдання викликають у студентів труднощі. Це є наслідком невідповідності викладачів до використання сучасних технологій навчання, в основі яких – самостійна продуктивна діяльність студентів. На наш погляд, причина криється, насамперед, у неправильному підході до музичної освіти. Сучасна музична освіта формує молодого фахівця насамперед як музиканта, а не як викладача. Ще один аспект цієї проблеми – роз'єднаність досліджуваних музичних дисциплін. Вони відірвані одна від одної та від основного завдання музичної освіти – оволодіння музичною мовою. Нагромадження теоретичних знань без навичок їх практичного застосування виявляється непотрібним вантажем. Предмети ізольовані один від одного, у кожного педагога своя вузька спеціалізація, і в підсумку всі компоненти залишаються розрізненими знаннями [9].

Власний досвід роботи дає підстави стверджувати, що сучасна музична освіта повинна ґрунтуватися на успадкуванні національних, духовних та культурних цінностях українського народу, враховувати світові мистецькі надбання, що визначені суспільством як культурна спадщина нашої цивілізації. При цьому, освітній процес загалом має розглядатися у трьох аспектах: як освітня система, освітній процес і процес, що здійснює передачу і присвоєння культурного досвіду як трансляцію цілісної картини світу, поза якою неможлива цілісна особистість (результат).

Отже, ми визначаємо «якість музичної освіти у вищому педагогічному навчальному закладі» як збалансовану єдність якості умов, якості освітнього процесу і якості результату з визначенням художньо-творчої і духовно-ціннісної спрямованості особистості, відповідності освітньої системи цілям, потребам і соціальним нормам (стандартам) музичної освіти, що спрямовані на підвищення рівня художньо-естетичного виховання.

Якість результатів музичної освіти та художньо-естетичного виховання у вищому педагогічному навчальному закладі ми розглядаємо як сукупність характеристик процесу та його результатів, що необхідні для художньо-естетичного виховання і мають такі складові: якість освітнього середовища та освітньо-виховного процесу виховання (цілеспрямованого пізнання явищ музичного мистецтва та освоєння способів музичної діяльності); якість організаційно-управлінської компетентності суб'єктів управління музичною освітою та художньо-естетичним вихованням; якість результатів музичної освіти та художньо-естетичного виховання (сформованість професійної компетентності

майбутнього вчителя художньої культури і майбутнього вчителя музичного мистецтва, етики та естетики).

Про спрямованість сучасного художньо-естетичного виховання загалом та музичного виховання зокрема в напрямі особистісно-орієнтованої парадигми вказує О. Олексюк. Дослідниця наголошує на дотриманні вимог першочергового значення щодо впровадження данної парадигми. Серед них: «застосування у процесі навчання творів, зміст яких сповнено гуманістичного смислу; поєднання нормативного забезпечення змісту навчання із наданням учневі можливості вільного вибору його напрямів; стимулювання в учнів оцінно-критичного ставлення до мистецтва, та вільне його виявлення; максимальна активізація, розвитку творчих можливостей учнів; створення позитивного емоційного забарвлення процесу навчання; повага до учня, формування у нього людської гідності, почуття відповідальності за результати навчання; прагнення до всебічного осягнення і розповсюдження кращих здобутків музичного мистецтва» [10].

У зв'язку з викладеним вище, необхідно підкреслити, що особливе місце займає проблема взаємовідносин особистості з мистецтвом, зокрема, з музикою. Музичне мистецтво стає одним із найважливіших інструментів визначення художньо-творчої і духовно-ціннісної спрямованості особистості.

Проблеми художньо-естетичного виховання майбутніх фахівців, досліджували: А. Баканурський, В. Бутенко, Л. Масол, В. Муцмакер, С. Ничкало, Л. Ніколаєнко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Семашко, В. Шацька, Т. Щериця, О. Щолокова.

Різні аспекти теорії та методики художньо-естетичного навчання й виховання висвітлено в працях сучасних науковців: О. Богданової, О. Гончаренко, Є. Єфремова, І. Клименко, Г. Коропніченко, І. Пясковського, С. Садовенко, Т. Танько та багатьох інших. У своїй наукових доробках вони роблять акцент на необхідності глибокого вивчення народного мистецтва, на важливості дослідження його природи й особливостей в історії нашого суспільства, виховання молоді.

Мета художньо-естетичного виховання полягає в сприянні національно-етнічному відродженню української нації у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності через формування в учнів особистісно-ціннісного ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні.

Отже, проаналізувавши стан розробленості проблеми якості художньо-естетичного виховання майбутніх учителів художньої культури і майбутніх учителів музичного мистецтва, етики та естетики як проблеми педагогічної науки і практики зазначимо, що в літературних джерелах простежуються певні нароби з цього питання. Проте проблемі підготовки продуктивного вчителя-фахівця з художньої культури, музичного

мистецтва, етики та естетики приділено недостатньо уваги. Педагогічна практика потребує наукового обґрунтування із зазначених вище питань.

Для розкриття єдності музичної освіти і художньо-естетичного виховання проведемо історичний аналіз їх взаємозв'язку у якісній підготовці майбутніх учителів художньої культури і майбутніх учителів музичного мистецтва, етики та естетики.

Список використаної літератури

- 1. Концепція** художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах : наказ Міністерства освіти і науки України від 25.02.04. № 151/11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=433.
- 2. Щолокова О. П.** Модернізація фахової мистецької освіти у контексті сучасних гуманістичних ідей / О. П. Щолокова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 14 : Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : НПУ, 2007. – Вип. 4. – С. 13.
- 3. Бех І. Д.** Вибрані наукові праці. Виховання особистості : в 2-х т. / І. Д. Бех. – Чернівці : Букрек, 2015. – Т. 2. – 640 с.
- 4. Великий** тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
- 5. Яхнін Я. К.** Сучасні підходи до якості освіти / Я. К. Яхнін. – К. : Наук. думка, 2010. – 143 с.
- 6. Про** вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
- 7. Єльнікова Г. В.** Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Г. В. Єльнікова; центральний інститут післядипломної педагогічної освіти академії педагогічних наук України. – К., 2005. – 650 с.
- 8. CEDEFOP** «Glossary of quality in education and training», Publications Office of the European Union, Luxembourg 2011, http://libserver.cedefop.europa.eu/F/3L5X7H9UVIJLBTUYN1GI9KYFGL9J5G727CVIV2SS38GBYAT7J-15330?func=full-set-set&set_number=000122&set_entry=000022&format=999 // «Глосарій на тему якості у освіті і навчанні» Європейського центру розвитку професійної освіти і навчання. Офіційне видання Європейського союзу. – Люксембург, 2011.
- 9. Рожок В. І.** Музична освіта в Україні на межі століть: реалії, проблеми та перспективи / В. І. Рожок // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. – 2009. – № 1 (2). – С. 6–7.
- 10. Олексюк О.** Музична педагогіка : навч. посіб. / О. Олексюк. – К. : КНУКіМ, 2006. – 188 с

Ульянова В. С. Якість художньо-естетичного виховання як проблема педагогічної науки і практики

У статті здійснено педагогічний аналіз поняття «якість музичної освіти у вищому педагогічному навчальному закладі», «структура якості

музичної освіти у вищому педагогічному навчальному закладі» та поняття «художньо-естетичне виховання», феномен художньо-естетичного виховання майбутніх учителів художньої культури і майбутніх учителів музичного мистецтва, етики та естетики який відповідно лише частково відображений у практичній діяльності вищих педагогічних навчальних закладів. Розкрити проблему підготовки продуктивного вчителя-фахівця з художньої культури, музичного мистецтва, етики та естетики.

Ключові слова: якість музичної освіти у вищому педагогічному навчальному закладі, структура якості музичної освіти у вищому педагогічному навчальному закладі, художньо-естетичне виховання, виховання, вчитель-фахівець.

Ульянова В. С. Качество художественно-эстетического образования как проблема педагогической науки и практики

В статье осуществлен педагогический анализ понятия «качество музыкального образования в высшем педагогическом учебном заведении», «структура качества музыкального образования в высшем педагогическом учебном заведении» и понятия «художественно-эстетическое воспитание». Раскрыть проблему подготовки продуктивного учителя-специалиста по предметам художественной культуры, музыкального искусства, этики и эстетики.

Ключевые слова: качество музыкального образования в высшем педагогическом учебном заведении, структура качества музыкального образования в высшем педагогическом учебном заведении, художественно-эстетическое воспитание, воспитание, учитель-специалист.

Ulyanova V. The Quality of the Artistic and Aesthetic Education as Problem Teaching Science and Practice

The article pedagogical analysis of the concept of "quality of music education in the higher pedagogical school", "Structure of quality music education in higher pedagogical educational institution" and the concept of "artistic and aesthetic education," the phenomenon of artistic and aesthetic education of Art Culture teachers and future teachers of music art, ethics and aesthetics which according vidobpazhenyy partly in ppaktychniy diyalnocti vyschyx navchalnyx educational institutions. The problem of productive training specialist teachers of art culture, music, ethics and aesthetics. Implementation of measures related to art and aesthetic education directed to: the restoration of spiritual and moral values of the individual, the citizen-patriot education, revival of Ukrainian national culture, improving the quality of the educational process in general and the quality of music education in particular.

Future art culture teachers and future teachers of music, ethics and aesthetics should understand that general and special music education students are an integral part of the artistic and aesthetic education of the younger generation,

this particular contribute to curriculum subjects "Musical art" or "art" "Art culture", etc., whereby developing personal qualities, creativity of students.

Key words: the quality of music education in the higher pedagogical school, Structure of quality music education in the higher pedagogical school, artistic and aesthetic education, education, teacher-expert.

Стаття надійшла до редакції 22.05.2017 р.

Прийнято до друку 27.06.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Прошкін В. В.

УДК 378.015.3:796:005.32(045)

А. А. Харківська

МОТИВАЦІЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА САМОРОЗВИТКУ

Основною ідеєю концепції вищої освіти є підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, відповідального, який вільно володіє своєю професією й орієнтується в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи зі спеціальності на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності [1].

У сучасних умовах гуманізації й демократизації суспільства одним із важливих завдань професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є формування у них стійкої мотивації до професійної діяльності та саморозвитку. Адже стійка мотивація – це шлях до успішного вирішення у майбутній професійній діяльності виробничих завдань, це вміння приводити наявні умови у відповідність до вимог, які впливають із мети, змісту навального процесу та власного бачення проблем навчання [2].

Професійні завдання сучасного вчителя фізичного виховання спрямовані на збереження та формування здоров'я учнів. Виконання здоров'язберігальних завдань потребує від учителя розуміння того, що особистість та здоров'я учня є головної цінністю навчального процесу. Ще одним професійним завданням учителя фізичного виховання, на думку Е. Біліченко, Б. Ведмеденко, С. Сингаєвського, є формування в учнів ціннісного ставлення до свого життя, здоров'я, здорових навиків та значення здорового способу життя [3; 4; 5].

Професійні знання і вміння вчителя та їх значення в навчанні дітей досліджували відомі вчені минулого й сучасності Н. Кузьміна, В. Сластьонін, А. Щербаков, П. Лесгафт та ін. Питанням удосконалення професійно-педагогічної підготовки велику увагу приділяли